

Troels-Lund: Bakkehus og Solbjerg. Træk af et nyt livssyns udvikling i Norden. I-II. (Gyldendal, 1971-72). 271, 360 s.

Troels-Lunds alderdomsværk er fortsat god læsning, alene af den grund er den nye udgave, der også vil medtage det 3. bind, velbegrundet. Den er moderniseret i retskrivningen og forsynet med et stort og velvalgt billedstof. Hans Hartvig Seedorf har skrevet et kort forord, men hvad man har forsømt er en fyldig introduktion. Det er næppe rimeligt at sende et sådant værk på markedet uden at ledsage det med et stykke, der sætter det i dets historiske sammenhæng. Da det udkom, var det hele alligevel ikke mere fjernt, end læserne mere eller mindre – det kom jo til en ret snæver kreds – havde en nærmere forbindelse til de digtere, der er bogens emne. De forstod, eller havde mulighed for det, at her møder man guldalderen, som Troels-Lund gerne ville erindre sig den. Meget i bogen er jo netop tilpasset og tilskåret efter Troels-Lunds eget livssyn.

Vagn Dybdahl

Niels Petersen (udg.): Betænkninger fra Christian VIII's tid om styrelsen af det danske monarki. (Selskabet for udgivelse af kilder til dansk historie, 1969). LX + 398 s.

De aktstykker, der er aftrykt i denne bog, har haft en ejendommelig historie. Allerede i 1840'erne var det kendt, at Christian VIII omgikkes med planer om administrative ændringer i monarkiets styre, herunder oprettelse af et såkaldt udvidet statsråd efter preussisk mønster. Men planernes indhold og omstændighederne

omkring overvejelsen af dem nåede ikke ret langt uden for den snævre kreds, der af kongen involveredes i sagen.

Derfor fik det kun punktvis politisk betydning, at disse overvejelser foregik. F. eks. kan det konstateres, at kredsen omkring hertugen af Augustenborg opmærksomt fulgte planerne i begyndelsen af 1840'erne. Da prins Frederik af Nør i 1842 udnævntes til statholder, spillede udsigten til oprettelsen af det udvidede statsråd en rolle for ham i hans energiske forsøg på at få broderen, hertug Christian August til at tage til København og udsone sig med kongen. Prinsen af Nør regnede med, at hertugen så kunne optages i det nye statsråd og dér virke for den augustenburgske sag (se breve fra Nør til Chr. Aug. 22/3, 29/3 og 2/4 1842. Das herz. schl.-holst. Hausarchiv LA Gottorp).

Enkelte spor af drøftelserne har desuden givet historikere som A. D. Jørgensen, Kai Hammerich og Hans Jensen mulighed for at dokumentere, at disse drøftelser havde fundet sted. Men deres indhold kunne man ikke få meget at vide om, for dokumenterne var borte. Først i 1934 dukkede de ved et tilfælde op, da magister Vitus Gay arbejdede med arkivalier i statsministeriets kælder og dér fandt »en i Avispapir indpakket Pakke uden Skilt øverst på en Reol«.

Pakkens indhold viste sig bl. a. at være de betænkninger og indberetninger, en række fremtrædende embedsmænd på Christian VIII's foranledning udarbejdede med forslag om ændringer af styrelsen af det danske monarki. Papirerne har været fremme i forbindelse med gehejmestatsrådets forhandlinger 24.-28. januar 1848 om monarkiets forhold efter Christian VIII's død og Frederik VII's tronbestigelse. Formelt må de opfat-

tes som bilag til protokollen over ge-
hejmestatsrådets forhandlinger 24.–
28. januar 1848, og de er altså forak-
ter til kundgørelsen af 28. januar
1848. Men derefter er de forsvundet
og har antagelig lige til fundet i 1934
ligget i statsministeriets kælder. Nu er
de så med yderligere 35 års forsinke-
lse offentliggjort, efter at de i 1948
er afleveret til rigsarkivet.

Overarkivar Niels Petersens udga-
ve omfatter de betænkninger med bi-
lag, som lå i avispapir-pakken, og
han har suppleret dem med to be-
tænkninger af Otto Moltke, henlagt
i Christian VIII's arkiv. Derved er
formentlig retableret hele materiale-
samlingen fra de overvejelser om re-
former i monarkiets styre, som Chri-
stian VIII tog initiativet til to gange
i sin regeringstid.

Niels Petersen siger med rette i sin
indledning til udgaven, at med tanke
på den mængde stof, der ligger i vore
arkiver, kræver det altid en motive-
ring, når man vælger at trykke en-
kelte dokumenter. Imidlertid er der
ingen som helst tvivl om, at udgivel-
sen i dette tilfælde er særdeles vel
motiveret. Aktsamlingen giver et sam-
let og vigtigt bidrag til belysning af
de overvejelser om administrative æn-
dringer, der foregik 1840'erne igen-
nem, og som er forudsætningen for,
at man kan forstå de forvaltnings-
mæssige forandringer i 1848. Mini-
sterial-systemets indførelse havde så-
ledes været drøftet ganske indgående,
og det er i det hele taget vigtigt at
få klargjort, at de administrative re-
former efter systemskiftet i marts
1848 havde en forhistorie, og at de
ikke blev hentet lige ud af den nye
situation.

De her fremlagte aktstykker giver
et væld af information til belysning
af dette problem, og det er med fuld
ret, det omhyggelige sagregister er

lagt an på at lette fremfindingen af
oplysninger om institutioner og ad-
ministrative begreber. Forvaltningshi-
storikerne vil gang på gang gribe den-
ne bog.

Men også vor viden om 1840'ernes
politiske udvikling beriges af denne
aktsamling. Overvejelserne af de ad-
ministrative problemer hang nøje
sammen med monarkiets indre, poli-
tiske udvikling og med den risiko for
statens integritet, man efterhånden
måtte erkende som en realitet.

Det er rigtigt, at aktstykkerne er
produceret i en sammenhæng og i et
milieu, som mistede en del af sin po-
litiske aktualitet i 1848. Det er også
rigtigt, som det antydes i Niels Peter-
sens indledning, at vi her ikke får no-
get at vide om mere liberale reform-
tanker. Betænkningerne er præget af
det konservative embedsmandsmi-
lieu, hvori de blev til. Men heri lig-
ger netop deres værdi. Vi har ikke
det fulde billede af den politiske si-
tuation i 1840'erne, før vi i højere
grad, end det har været tilfældet hid-
til, får beskrevet synspunkter og hold-
ninger i regeringskredsen.

Og denne beskrivelse må ske på
de styrendes egne præmisser. Hidtil
er regeringens politik og dens vurde-
ringer overvejende blevet fremstillet
som den nødvendige baggrund til at
udhæve den sejrende national-liberale
bevægelse.

Den her foreliggende bog åbner en
af de mange muligheder, vi har for
at uddybe billedet af 1840'ernes dan-
ske politik. Niels Petersens fine ind-
ledning til teksterne, hvori han præ-
cist resumerer og placerer hver en-
kelt af de aftrykte betænkninger, gi-
ver et første bidrag til udnyttelsen af
de muligheder, udgaven tilbyder
forskningen.

Niels Petersen påpeger med rette,
at det ikke er tilfældigt, at kongen i

to omgange, dels 1840–41, dels i 1847 tager sagen op. Stænderforfatningen og den udvikling, der var sket i stænderforsamlingerne, både muliggjorde og nødvendiggjorde en mere handlekraftig organisation på det plan, hvor de centrale politiske og forvaltningsmæssige beslutninger skulle træffes. Derfor blev problemerne drøftet straks efter tronskiftet i 1839.

Spørgsmålet er så, hvorfor sagen gik i stå i denne første fase. Niels Petersen nævner, at det muligvis skyldes fremkomsten af tanken om fælles stænderkomiteer, som skulle løse nogle af de problemer, stænderforfatningen havde skabt. Det er sikkert rigtigt, men dybest set ligger nok forklaringen deri, at de administrative problemer for kongen altid var en del af den overordnede målsætning: Udligning af modsætningerne i monarkiet for at sikre dets sammenhæng.

Denne målsætning forfulgte han i flere planer samtidig. Bl. a. arbejdede han med den i en dynastisk, en udenrigspolitisk og en indenrigspolitisk sammenhæng. Først når man får en samlet beskrivelse heraf, vil man kunne se, hvordan sammenhængen eller mangelen på sammenhæng mellem de enkelte led i denne politik er.

Man kan således næppe – som Niels Petersen synes at gøre – gå ud fra, at det er ret tilfældigt, at forbundsdagsgesandten, v. Pechlin, i foråret 1846 fik til opgave at udtale sig om monarkiets styreform, samtidig med at han sad i arvefølgekommissionen. Arbejdet med at løse arvefølgespørgsmålet i snævrere forstand hang ganske nøje sammen med indgreb til sikring af monarkiets indre sammenhæng også på det administrative område.

I hvert fald er det tydeligt, at baggrunden for genoptagelsen af de administrative problemer i begyndelsen

af 1847 var den fiasko, kongen havde oplevet med det åbne brev. I løbet af efteråret 1846 blev det klart, at stormagterne ikke lod sig bevæge til at yde støtte til kongens plan om at sikre integriteten ad udenrigspolitisk vej. De europæiske magter henviste den danske regering til at løse de indre vanskeligheder som et isoleret dansk spørgsmål, og derfor måtte man i gang med de overvejelser, som affødte de sidste 23 af udgavens i alt 31 dokumenter.

I dem skjuler sig en mængde stof til belysning af situationen, som den opfattedes på centralt regeringshold. Niels Petersen har klogt kommenteret dette materiale og Christian VIII's vurdering af det i sin indledning, men udgaven rummer langt mere, end han har kunnet og villet tage op i den sammenhæng. Forhåbentlig udnytter han selv og andre dette rige kildestof i fremtiden.

H. P. Clausen

Jürgen Wetzel: Theodor Lehmann und die nationale Bewegung in Schleswig-Holstein 1859–1862. (Quellen und Forschungen zur Geschichte Schleswig-Holsteins bd. 61, 1971). 256 s.

1859 var et år, hvor nationale og liberale kræfter i Europa fattede nyt mod efter henved ti års konservativ dominans. I liberale kredse i Tyskland blev begivenhederne i Norditalien, dannelsen af en ny, tilsyneladende mere fremskridtsvenlig regering i Prøjsen og oprettelsen af Den tyske Nationalforening udlagt som tegn på et gunstigt omsving i konjunktoren. Dette mærkedes også i det politiske klima i Holsten. Stænderforsamlingen i Itzehoe havde i de foregående år